

ТЕРМІНИ - ЕПОНІМИ В УКРАЇНСЬКІЙ СТОМАТОЛОГІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

EPONYMOUS TERMS IN UKRAINIAN MEDICAL DENTAL TERMINOLOGY

Присяжнюк М. Н./ M.N. Prysiazhniuk, Юфименко В.Г./ V.G.Yufymenko

ВДНЗ України “Українська медична стоматологічна академія”

м. Полтава

Проблеми впорядкування української медичної, в тому числі стоматологічної, термінології становлять інтерес для філологів, медиків-дослідників, викладачів і студентів медичних навчальних закладів.[3; 5; 6; 8; 10] Комплексний аналіз, вивчення та впорядкування україномовної стоматологічної терміносистеми визначає актуальність виконаного дослідження.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше: здійснено мовний лексичний аналіз україномовної термінологічної системи стоматології з виокремленням термінів-епонімів; структуровано і описано україномовні стоматологічні терміни-епоніми; виявлено та встановлено закономірність їх використання; вивчено роль термінів-епонімів у вербалізації медичного знання в галузі стоматології; виокремлено семантичні та морфологічні моделі стоматологічних епонімічних термінів.

Метою роботи є дослідження структурно-семантичних та морфологічних особливостей українських стоматологічних термінів-епонімів та принципів їх системної організації. Для досягнення поставленої мети вирішуються такі завдання: - побудова концептуальної моделі терміносистеми досліджуваної галузі стоматологічного знання у вигляді термінологічної підсистеми «терміни-епоніми»; - відбір, інвентаризація та упорядкування лексичного матеріалу в межах досліджуваної термінологічної підсистеми для

подальшого комплексного аналізу та опису; - на підставі походження, форми та функцій виділення груп стоматологічних термінів-епонімів.

Об'єктом дослідження є епонімічні терміни україномовної стоматологічної термінології.

Предметом дослідження виступають лексичні особливості та структурні взаємозв'язки, що об'єднують аналізовані стоматологічні терміноодиниці.

Матеріалом аналізу послужив корпус стоматологічних термінів-епонімів, виокремлених методом суцільної вибірки з медичних словників і підручників стоматології з термінами-епонімами [1; 13].

Практична цінність роботи визначається в першу чергу можливістю задовольнити потреби впорядкування україномовних стоматологічних термінів. Результати дослідження можуть бути використані в науково-педагогічній сфері [4; 9; 12; 14], у перекладацькій та лексикографічній практиці [16], у практиці навчання української мови за професійним спрямуванням студентів медичних вишів [3]; у написанні студентами історій хвороб.

Унаслідок багатовікового перебування України в колоніальній залежності енциклопедичні видання замовчували або спотворювали факт національної ідентифікації вітчизняних дослідників, унаслідок чого зараз у світі українські епоніми-складники термінів рідко асоціюють із Україною [2]. Наприклад, відповідно до даних англомовного «Dictionary of medical eponyms», розміщеного на сайті «Who named it», у складі медичних епонімічних термінів зафіксовано прізвища лише двох наших співвітчизників, тоді як результати дослідження дають підстави для висновку про те, що складниками інтернаціональних термінів медицини є 26 українських епонімів. З тих причин факти національної ідентифікації носіїв епонімів, які входять до складу наукової мови, дуже часто не відомі й вітчизняним фахівцям. Терміни з компонентом-епонімом свідчать про інтелектуальний

потенціал, пріоритет країни у відкритті нових фактів, її роль у розвитку різних галузей знань. Тривала бездержавність української нації зумовила те, що національна наука не могла повноцінно розвиватися, імена її представників були невиправдано присвоєні іншими країнами, але незважаючи на це, мова стоматології фіксує ряд усесвітньо відомих українських власних назв: *клітина Беца*, *хвороба Пирогова-Мітчела* – каузалгія (*causalgia*; грец.*kausis* *пекучість* + *algia* *біль*) *краплі Зелінського*, *реакція Зелінського* (*каталіз Зелінського*), *закон Вернадського* [11].

Епонімічні найменування — традиційний, оригінальний, лінгвістично правомірний і зручний вид номінації в українській стоматологічній термінології. Назви з компонентом-епонімом становлять значний пласт в українській науковій мові стоматології й відповідають головним вимогам до терміна: в них чітко визначена тенденція до однозначності, інтернаціональності, вони, переважно, стислі, їм властива прихована вмотивованість.

Використання самобутніх конструкцій із компонентами-епонімами [7] — один із перспективних напрямів розбудови національної наукової термінології.

Епонімічні терміни як особливий вид спеціальних знаків здатні акумулювати в собі, окрім власне наукової інформації, національно-культурні [15] та соціально-історичні конотації.

Висновки. Аналіз епонімічних стоматологічних термінів (далеко не повний) дає можливість зробити такі висновки.

Отже, проведене нами дослідження, свідчить про те, що:

1) у терміносистемі стоматології словосполучки, до складу яких входять терміни-епоніми, складають 540 номінацій, що становить 3,6%;

- 2) основні епонімічні назви, оскільки вони в сучасній та давній анатомічній літературі часто застосовувані, а також є основою для утворення деяких клінічних термінів, то вони мають право на існування, вдосконалення в науковій та практичній діяльності анатомів, лікарів-стоматологів;
- 3) періодом розквіту анатомічної науки, з нашого погляду були XVI–XX ст., бо на цей час припадає найбільша кількість прізвищевих назв щелепно-лицевої ділянки;
- 4) досить активними в дослідженні були німецькі, французькі, англійські, ірландські, російські та ін. анатоми, фізіологи, гістологи, патологи й лікарі-дантисти;
- 5) прізвищеві компоненти наявні в найменуваннях різних стоматологічних понять;
- 6) за структурними особливостями вони є дво- та більше – основними і мають стрижневе (родове) слово – назву загального характеру: вена, зв'язка, складка, вузол, борозна, трикутник, пучок та ін. та власну (прізвище або прізвища) вчених, яка семантично детермінує та специфікує це слово;
- 7) на підставі нашої вибірки термінів-епонімів виявлено: двокомпонентних – 64%, трикомпонентних – 34%, чотирикомпонентних – 1%, п'яти і більше – 0,5%;
- 8) найпоширенішими серед двочленних є термінологічні сполуки такої моделі: прикметник + іменник + епонім – 130 номінацій, серед тричленних: прикметник + прикметник + іменник + епонім – 54 номінації, серед чотиричленних: прикметник + іменник + прикметник + іменник + епонім – 10 номінацій.

Дослідження української стоматологічної термінології переконує, що упорядкування і нормалізація української стоматологічної термінології – справа складна і вкрай необхідна для розвитку мови медичної галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Владимірова В. І. Стоматологія : учеб. пособ. по изучающему чтению текстов стоматологического профиля для иностранных студентов стоматологических факультетов высших медицинских учебных заведений IV уровня аккредитации / В. І. Владимірова, В. Г. Юфименко. – Полтава : АСМИ, 2013. – 318 с.
2. Лещенко Т. Виховні, країнознавчі та краєзнавчі аспекти викладання української мови за професійним спрямуванням іноземним студентам / Т. Лещенко, В. Юфименко, І. Самойленко // Інноваційні технології у викладанні дисципліни "Українська мова за професійним спрямуванням" у Державних вищих навчальних закладах медичної та фармацевтичної освіти : матеріали наук.-практ. конф. та семінару-наради завідувачів однопрофільних кафедр. – Львів : Плай, 2013. – С. 78–87.
3. Лещенко Т. О. Елементи оптимізації викладання предмета "Українська мова за професійним спрямуванням" стоматологам-ортопедам на післядипломному етапі освіти / Т. О. Лещенко, Т. В. Шарбенко, В. Г. Юфименко // Досягнення і перспективи впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному навчальних закладах України, присвяченої 160-річчю з дня народження І. Я.Горбачевського. – Тернопіль, 2014. – С. 265–267.
4. Лещенко Т. О. Основи офіційно-ділового стилю : метод. посіб. для студентів- іноземців із курсу "Ділова українська мова" / Т. О. Лещенко, І. В. Самойленко, В. Г. Юфименко. – Полтава, 2008. – 18 с.
5. Лещенко Т. О. Особливості мовної підготовки іноземних студентів вищих медичних навчальних закладів України / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Європейський вибір - невід'ємна складова розвитку вищої медичної освіти України : матеріали навч.-метод. конф. – Полтава, 2013. – С. 111–112.

6. Лещенко Т. О. Про деякі аспекти гуманітарної підготовки студентів-медиків / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Гуманітарна та екологічна підготовка студентів : тези навч.-метод.конф. – Полтава, 1994. – С. 42–43.
7. Лещенко Т. О. Професіоналізм спілкування в структурі педагогічної майстерності викладача вищої медичної школи / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Сучасні технології управління навчальним процесом у вищих медичних навчальних закладах : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю. – Полтава, 2014. – С. 124–125.
8. Лещенко Т. О. Роль української мови для покращення підготовки спеціалістів у медичному вузі (методичний аспект) / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Організація викладання у відповідності до реформи вищої медичної освіти України : матеріали конф. – Полтава, 1995. – С. 47.
9. Окрема технологія опанування науковим стилем української мови в післядипломній освіті стоматологів / Т. О. Лещенко, Т. В. Шарбенко, О. С. Павленкова, В. Г. Юфименко // Сучасні технології управління навчальним процесом у вищих медичних навчальних закладах : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю. – Полтава, 2014. – С. 122–123.
10. Островський В. Л. Лексичний склад української офтальмологічної термінології (аналіз з погляду походження) / В. Л. Островський, В. Г. Юфименко // Актуальні проблеми експериментальної та клінічної медицини : тези доп. Всеукр. студентської наук. конф. – Полтава, 2013. – С. 114.
11. Попович В. В. Стоматологічний термін і його лінгвістичні характеристики / В.В. Попович, В. Г. Юфименко // Науковий потенціал майбутніх лікарів - запорука здорової нації України : тези доп. 70-ї ювілейної Всеукр. студентської наук. конф. – Полтава : ВДНЗУ "УМСА", 2014. – С. 123.

12. Самойленко І. В. Дослідження реального прояву інтересів та здібностей у діяльності старшокласників під час підготовки до оволодіння професією лікаря-стоматолога / І. В.Самойленко, В. Г. Юфименко // Медична наука - 2010 : матеріали Всеукр. наук. - практ. конф. – Полтава, 2010. – С. 146–147.
13. Юфименко В. Г. Концепція посібника з російської мови для іноземних студентів-стоматологів у медичному ВНЗ за кредитно-модульної системи організації навчального процесу / В. Г. Юфименко, Т. В. Шарбенко // Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України на новому етапі : матеріали Х ювілейної Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар.участю (Тернопіль, 18-19 квіт. 2013р.) : у 2 ч. / Терноп. держ. мед. ун-т ім. І. Я. Горбачевського. – Тернопіль : ТДМУ, 2013. – Ч. 1. – С. 566–569.
14. Юфименко В.Г. Мовні аспекти правильного ведення наукової дискусії на медичних конференціях, семінарах, симпозіумах / В. Г. Юфименко // Медична наука - 2010 : матеріали Всеукр. наук. - практ. конф. – Полтава, 2010. – С. 148.
15. Юфименко В. Г. Питання з'ясування причин молодіжного (студентського) сленгу / В. Г. Юфименко // Сучасна сім'я. Освіта, Медицина. Психологія. Психотерапія. Можливості співпраці : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – Полтава, 2007. – С. 10–11.
16. Юфименко В. Г. Формування умінь та навичок наукового перекладу при вивченні студентами курсу "Українська ділова мова" / В. Г. Юфименко // Удосконалення навчання практичним навичкам : матеріали конф. – Полтава, 1996. – С. 61.